מאי שנא הלל דדחי דידיה ומאי שנא מוסף דלא דחי דידיה א"ל רב אשי השתא דלאו דידיה דחי דידיה לא כל שכן אמר ליה הכי קאמינא לך לא לידחי אלא דידיה אמר ליה איכא ר' יוסי דקאי כוותך דתניא ר' יוסי אומר כל יום שיש בו מוסף יש בו מעמד מעמד דמאי אילימא מעמד דשחרית הא תנא קמא נמי הכי קאמר אלא מעמד דמוסף דידיה נמי לא דחי אלא דמנחה [א] קרבן עצים דחי אלא לאו דנעילה שמע מינה דידיה דחי דלאו דידיה לא דחי שמע מינה וליתני נמי באחד בניסן לא היה בו מעמד מפני שיש בו הלל וקרבן מוסף וקרבן עצים אמר רבא זאת אומרת הלילא דבריש ירחא לאו דאורייתא דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק א) א שמונה עשר יום בשנה יחיד גומר בהן את הלל ואלו הן שמונת ימי החג ושמונת ימי חנוכה ויום טוב הראשון של פסח ויום טוב (ראשון) של עצרת ב ובגולה עשרים ואחד יום ואלו הן ג תשעת ימי החג ד ושמונת ימי חנוכה ה ושני ימים הראשונים של פסח ו וב' ימים טובים של עצרת רב איקלע לבבל חזינהו דקא קרו הלילא בריש ירחא סבר לאפסוקינהו כיון דחזא דקא מדלגי דלוגי אמר שמע מינה ז מנהג אבותיהם בידיהם תנא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר: ה' דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז כו': נשתברו הלוחות מנלן דתניא ב) בששה לחדש ניתנו עשרת הדברות לישראל רבי יוסי אומר בשבעה בו מאן דאמר בששה ניתנו בששה ניתנו ובשבעה עלה משה מ"ד בשבעה בשבעה ניתנו ובשבעה עלה משה דכתיב 1 ויקרא אל משה ביום השביעי וכתיב 2 ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה עשרים וארבעה דסיון ושיתסר דתמוז מלו להו ארבעין בשיבסר בתמוז נחית אתא ותברינהו ללוחות וכתיב 3 ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל וישלך מידיו את הלוחות וישבר אותם תחת ההר: בטל התמיד גמרא: הובקעה העיר בי"ז הוה והכתיב 4 בחדש הרביעי בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר וכתיב בתריה 5 ותבקע העיר וגו' אמר רבא לא קשיא כאן בראשונה כאן בשניה דתניא בראשונה הובקעה העיר בתשעה בתמוז בשניה בשבעה עשר בו: שרף אפוסטמוס את התורה גמרא: העמיד צלם בהיכל מנלן דכתיב 6 ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שומם וחד הוה והכתיב 7 ועל כנף שקוצים משומם אמר רבא תרי הוו ונפל חד על חבריה ותבריה ליה לידיה ואשתכח דהוה כתיב (א) אנת

מאי שנא הלל דדחי דידיה. מעמד דשחרית: **ומאי שנא מוסף דלא דחי דידיה.** דקתני יום שיש בו מוסף אין בו (ב) מנחה ולא קתני אין בו מוסף דלא דחי דידיה אלא דמנחה: **הכי קאמינא.** הכי קא בעינא למימר: **אלא דידיה.** דמוסף: ה"ג **רבי יוסי אומר כל יום שיש בו מוסף יש בו מעמד.** ואתנא קמא פליג דאמר יום שיש בו מוסף אין בו (ג) נעילה ואתא ר' יוסי למימר דיש בו מעמד אע"פ שיש בו מוסף: **אלא לאו דנעילה הוא.** דאמר ר' יוסי דיש בו מעמד ואין מוסף דוחה אותו: **באחד בניסן.** דאית ביה הלל דראש חדש: (ד) **קרבן עצים.** (קרבן מוסף) דבני ארח בן יהודה: **זאת אומרת.** מדלא קתני נמי באחד בניסן אלמא הלל דראש חדש לא דחי ליה למעמד שמע מינה דלאו דאורייתא הוה א] אלא מנהגא כדלקמן: **מנהג אבותיהם בידיהן.** אבל הלל דחנוכה כגון באחד בטבת ודאי דחי דכיון דנביאים תיקנוהו שיהו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה שלא תבא עליהן כשנגאלין יהו אומרין אותו על גאולתן ג) כדאורייתא דמי: **יחיד.** כלומר אפי' יחיד גומר בהן את ההלל שכל אחד ואחד חייב לגמור בו את ההלל. במסכת ערכין ד) מפורש מאי שנא דגומר כל ימי החג ובפסח לא גומר אלא יום ראשון משום דחג הסוכות חלוק בקרבנותיו וכל אחד ואחד כחג בפני עצמו דמי: **ובגולה.** שעושין שני ימים טובים משום ספיקא: **דמדלגי דלוגי.** כגון אנן דמדלגין לא לנו ה' לא לנו ונתחיל מן ה' זכרנו יברך: **לא יתחיל.** אינו צריך להתחיל בראש חדש: **ר' יוסי אומר בשבעה.** וטעמייהו מקרא במסכת שבת בפרק ר"ע ה): **בשבעה עלה משה.** לקבל הלוחות כלומר ודאי ליכא מאן דפליג עלה דמתני' דקתני דבי"ז בתמוז נשתברו הלוחות מכלל דכולהו סבירא להו דבשבעה עלה (ה) ולאו מקרא נפקא לן דבשבעה עלה דהאי דכתיב וישכון כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי איכא מאן דדריש ליה במסכת יומא ו) כי אחר מתן תורה הוה: משבעה בסיון עד י"ז בתמוז איכא מ' יום כ"ד דסיון שהוא מלא וי"ו דתמוז הרי מ' יום שעמד משה בהר: **גמרא.** כך קיבלנו מאבותינו: **ומעת הוסר התמיד לתת שקוץ שומם וגו'.** דבעת שהוסר ונתבטל התמיד באותו היום נתן שקוץ שומם דהיינו הועמד צלם בהיכל: ה"ג **והא כתיב על כנף שקוצים.** כלומר הא כתיב קרא אחרינא דכתיב ביה שקוצים דמשמע תרי: **תרי הוו.** שהעמידן מנשה בהיכל: **ונפל חד על חבריה וקטעיה לידיה.** והנקטע לא קא חשיב והיינו דכתיב שקוץ אחד: **אשתכח דכתיב.** על ההוא צלם הכי: אנת

ויום טוב הראשון של פסח. הוא גומר הלל אבל שמונה ימי פסח לא משום דלא דמי לחנוכה וסוכות דחנוכה דינא הוא לגמור הלל דכל הח' ימים היה הנס מתגדל והיה כל חד וחד יום טוב וכן בסוכות ז) כל יומא ויומא הוי י"ט לעצמו לפי שפרי החג מתמעטין והולכין אבל פסח אינו משתנה לא מקרבנות ולא מיום טוב לכך אין גומרים בו ההלל אלא יום הראשון והאידנא דגומרין תרי יומי משום דעבדינן אותו מספק הוי חד יומא לענין קריאת הלל וכן ביום שני של עצרת וכן יום של שמחת תורה ומש"ה יש לנו כ"א יום לגמור הלל: **אמר שמע מינה מנהג אבותיהם בידיהם.** י"מ דאמנהג לא מברכינן (ו) מהכא וכן משמע בסוכה בפרק לולב וערבה (דף מד:) דקאמר ח) אמר אביי הוה קאימנא קמיה דר' יצחק ואייתי ההיא ערבה לקמיה שקל חביט חביט ולא בריך קסבר ערבה מנהג נביאים היא אלמא אמנהג לא מברכינן אבל רבינו תם פסק דמברכינן דאי איתא דלא מברכינן אם כן מאי קאמר בגמרא כיון דשמעינהו דמדלגי ואזלי שמע מינה מנהג אבותיהם בידיהם וכי לא היה לו להכיר אי משום מנהג קרו ליה לא מברכי אי איתא דאמנהג לא מברכינן ואי מברכי לא מנהג הוא וכי תימא דלא בא בתחילת קריאת הלל הא לא מצי אמרת דהא רב איקלע לבבל קאמר דאי איתא דבאמצע תפלה בא הוה ליה למימר איקלע לבי כנישתא ומדלא אמר מדלא ברכי מנהג הוא שמע מינה דאמנהגא נמי מברכינן והיא דסוכה דמשמע דאמנהגא לא מברכינן היינו דווקא אמנהג דערבה דלא הוי אלא מנהג טלטול בעלמא ואמנהג דטלטול לא מברכינן אבל בשאר מנהג כמו קריאת הלל ואחריני כמו אותו מנהג ודאי מברכינן וכן הלכה למעשה ולפי זה יש ליזהר שלא לדבר באמצע ההלל כיון שבירך דאם כן הוי מפסיק ונראה דאין יחיד מחויב לקרות ההלל אכן אם רוצה לחייב עצמו הרשות בידו ט): **ואשתכח דכתיב עילויה.** על אותו יד פירוש מצאו כתוב על היד שנחתכה מן הצלם אנת צבי לאחרובי ביתיה כלומר ביתו של הקב"ה (ז) אשלמת ליה כלומר וכחך נתת לו ויש מפרשים דהכתיבה הוה על הצלם השלם וה"ק אשכחי' עליה על הצלם השלם אנת צבי לאחרובי ביתיה כלומר אתה רצית להחריב ביתו של הקדוש ברוך הוא וידך אשלמת ליה לכך שלמתי את ידך להקדוש ברוך הוא שחתכתי: דכתיב

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ג מהל' מגילה וחנוכה הל' ו:
כ ב מיי' שם הלכה ז [רב אלפס שבת פ"ב דף יא:]:
כא ג מיי' שם טוש"ע א"ח סימן תרמד סעיף א:
כב ד מיי' שם טוש"ע א"ח סימן תרפג:
כג ה מיי' שם טוש"ע שם סימן תפח סעיף א:
כד ו מיי' שם טוש"ע א"ח סימן תלד סעיף א:
כה ז מיי' שם [ופי"א מהל' ברכות הל' טז] טוש"ע א"ח סימן תכב סעיף ב:

תורה אור השלם

1. וַיִּשְׁכֹּן כְּבוֹד יְיָ עַל הַר סִינַי וַיְכַסֵּהוּ הֶעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הֶעָנָן: שמות כד טז
2. וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הֶעָנָן וַיַּעַל אֶל הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה: שמות כד יח
3. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַיַּרְא אֶת הָעֵגֶל וּמְחֹלֹת וַיִּחַר אַף מֹשֶׁה וַיַּשְׁלֵךְ מִיָּדָיו אֶת הַלֻּחֹת וַיְשַׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר: שמות לב יט
4. בַּחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ וַיֶּחֱזַק הָרָעָב בָּעִיר וְלֹא הָיָה לֶחֶם לְעַם הָאָרֶץ: ירמיהו נב ו
5. וַתִּבָּקַע הָעִיר וְכָל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה יִבְרְחוּ וַיֵּצְאוּ מֵהָעִיר לַיְלָה דֶּרֶךְ שַׁעַר בֵּין הַחֹמֹתַיִם אֲשֶׁר עַל גַּן הַמֶּלֶךְ וְכַשְׂדִּים עַל הָעִיר סָבִיב וַיֵּלְכוּ דֶּרֶךְ הָעֲרָבָה: ירמיהו נב ז
6. וּמֵעֵת הוּסַר הַתָּמִיד וְלָתֵת שִׁקּוּץ שֹׁמֵם יָמִים אֶלֶף מָאתַיִם וְתִשְׁעִים: דניאל יב יא
7. וְהִגְבִּיר בְּרִית לָרַבִּים שָׁבוּעַ אֶחָד וַחֲצִי הַשָּׁבוּעַ יַשְׁבִּית זֶבַח וּמִנְחָה וְעַל כְּנַף שִׁקּוּצִים מְשֹׁמֵם וְעַד כָּלָה וְנֶחֱרָצָה תִּתַּךְ עַל שֹׁמֵם: דניאל ט כז

הגהות הגר"א

[א] גמ' אלא דמנחה ודנעילה ש"מ כו'. כצ"ל:

רבינו חננאל

ואוקימנא למתני' דתנא דידן סבר קרבן [מוסף] דוחה מעמד דנעילה ומעמד דמוסף, ור' יוסי פליג עליה. דתניא ר' יוסי אומר כל יום שיש בו [מוסף יש בו] מעמד, ואוקימנא יש בו מעמד בנעילה, דסבר דידיה והוא מעמד דמוסף דחי, דלאו דידיה והוא מעמד דנעילה לא דחי. דייק רבא, מדלא קתני באחד בניסן לא היה בו מעמד, והנה יש בו קרבן עצים וקרבן מוסף [והלל] כגון אחד בטבת, (ש"א) [ש"מ] הלל דחנוכה הוא כמו הלל של תורה, אבל הלל דראש חדש לאו דאורייתא הוא. דא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק, י"ח ימים בשנה יחיד גומר בהן את הלל, ואלו הן, ח' ימי החג וח' דחנוכה ויום טוב הראשון של פסח ויום טוב של עצרת, ובגולה כ"א יום, ט' ימי החג וח' ימי חנוכה ושני ימים של פסח ושני ימים של עצרת. רב איקלע לבבל, ושמע דקרו הלל בראש חדש, בעא למיפסקינהו, כיון דשמע להן דפסקי שבק להו, אמר מנהג אבותיהם בידיהם. תנא יחיד לא יתחיל בברכה בזמן שקורין בהן, כגון ראש חדש וחולו של מועד [פסח], ואם טעה ובירך אשר קידשנו במצותיו וציונו לקרות והתחיל, לגמור, וזהו שא' אם התחיל גומר, וקיימא לן הכי דאין חובה. חמשה דברים אירעו את אבותינו כו'. נשתברו הלוחות מנלן, לפי שעלה משה למרום [בז'] בסיון, [דכתיב] ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן, נמצא שעמד משה במרום כ"ד ימים תשלום סיון, וי"ו מן תמוז הרי מ' יום, כדכתיב ויהי שם עם ה' ארבעים יום. למחר ירד ושיבר לוחות, נמצאת שבירת הלוחות בי"ז בתמוז. בטל תמיד גמרא א). כר' לוי דאמר אף בימי מלכות הרשעה היו משלשלין להן קופות של זהב והן היו מעלין להן שני כבשים, ובסוף העלו להן שני חזירין כו', אותה שעה גרמו העוונות ובטל התמיד וחרב הבית. והובקעה העיר. בחרבן השני [ב]י"ז, כדתניא בט' לחדש הרביעי הובקעה העיר [בראשונה ו]בשנייה בי"ז [בו]. שרף אפוסטמוס בי"ז בתמוז את התורה גמרא: ירושלמי, היכן שרפה ב)[וכו']. העמיד צלם בהיכל. מנלן דכתיב ומעת הוסר התמיד. הנה בפירוש כי מעת שהוסר ובטל התמיד ניתן השיקוץ בהיכל, וכבר אמרנו בי"ז בטל התמיד.

א) חסר כאן וצ"ל ובירושלמי ר' סימון בשם ר"י בן לוי בימי מלכות וכו' ואמר ר' אף בימי כו'. ב) נראה שחסר כאן ועי' בירושלמי.

מסורת הש"ס

א) ערכין י. [תוספ' סוכה פ"ג ה"ב ע"ש מס' סופרים פ"כ הל' ט ע"א], ב) שבת פו: יומא ד:, ג) [פסחים קיז.], ד) [דף י סוע"א], ה) [דף פו:], ו) [דף ד.], ז) [הטעם מבואר להדיא בגמרא ערכין י.], ח) [נ"ל אמר אייבו כו' קמיה דרבי אלעזר בר צדוק], ט) [וע"ע תוס' ברכות יד. ד"ה ימים ותו' ערכין י. ד"ה י"ח ותו' סוכה מד: ד"ה כאן],

הגהות הב"ח

(א) גמ' בסוה"ע ואשתכח דהוה כתיב עילויה אנת צבית לאחרובי ביתיה וידך אשלימת ליה: (ב) רש"י ד"ה ומ"ש מוסף כו' אין בו במנחה ולא קתני אין בו במוסף דלא: (ג) ד"ה ה"ג ר' יוסי כו' אין בו בנעילה ואתא: (ד) ד"ה באחד כו' דר"ח מה"ד וקרבן מוסף וקרבן עצים דבני ארח: (ה) ד"ה בשבעה כו' ס"ל דבשבעה עלה ולא בששה דמקרא נפקא לן כו' מתן תורה הוה משבעה כו' והד"א: (ו) תום' ד"ה אמר כו' לא מברכינן כדמוכח הכא וכן משמע כו' דקאמר אמר אייבו הוה קאימנא קמיה דר' אלעזר בר צדוק ואייתי ההוא גברא ערבה קמיה: (ז) שם ד"ה ואשתכח כו' הקב"ה וידך אשלמת וכו' להקב"ה שחתכתי ידך הס"ד:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה זאת אומרת וכו' אלא מנהגא כדלקמן מנהג וכו'. נ"ב הכל דבור אחד ודו"ק:

מוסף רש"י

בששה לחדש ניתנו עשרת הדברות לישראל. דהא דכתיב ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי, סבירא להו כר' יוסי הגלילי דאמר בפ"ק דיומא (ד.) זה היה מעשה אחר עשרת הדברות, ור' יוסי סבירא ליה דמשה וכל ישראל עומדים לקבל עשרת הדברות ולא בא הכתוב אלא לחלוק כבוד למשה (שבת פט:). **ובשבעה עלה.** לקבל הלוחות ושהה מ' יום (יומא ד:).

רבינו גרשום

מ"ש הלל דדחי דידיה ומ"ש מוסף דלא דחה דידיה. התם קאי, דקתני במתניתין יש בו הלל אין בו מעמד דשחרית קרבן מוסף אין בו במנחה, ופריך מר קשישא מ"ש הלל דדחי מעמד בתפלה דידיה דהיינו שחרית, ומוסף לא דחי מעמד בתפלה דידיה, דקתני מוסף אין במנחה, דמשמע אבל במוסף עצמו איכא מעמד. א"ל. ומי בעיא לך דמוסף דחי דידיה, השתא מנחה דלא הוה דידיה דחי ליה מוסף ממעמד, דידיה דמוסף מיבעיא. אמאי א) דחי נמי במנחה, הא הלל לא דחי אלא דידיה, דשחרית לחודיה. **ר' יוסי קאי כוותך.** דמוסף לא דחי אלא מעמד דמוסף ולא דמנחה. **דידיה** נמי **לא דחי.** תמי', וכי מוסף לא דחי מעמד שבמוסף. **י"ח יום גומרין את ההלל.** ולא קתני ר"ח. **[סבר לאפסוקינהו.** כלומ' לאו דאורייתא הוא]. **לא יתחיל.** הלל בר"ח. **ובשבעה (עשר) [עלה].** ואותו יום לא חשבינן, אלא מכן ואילך חשיב מ' יום, כ"ג דסיון שהוא מלא, וי"ז בתמוז, הרי מ', נמצא שבמ' ירד ושבר את הלוחות. **מעת הוסר התמיד לתת שקוץ.** כלומר, ביום שהוסר התמיד הקים צלם, וכבר אמר בי"ז בטל התמיד. (דכתיב עלה לליצנותא).

א) חסר כאן וצ"ל א"ל הכי קאמינא לך לא לדחי אלא דידיה ואמאי דחי וכו'.